

Կը հարցրնեն թէ «ինտոր շխտակերպով սկսիմ»: Մարդոց մէջ ամենէն իմաստունը այսպէս բաւ. «Իմաստուն թեան սկիզբը Տէրոջը երկիւղն է»: Տէրոջը երկիւղը աստուածաշաղաւթիւնն է. կեանքը շխտակ սկսելուն ճամբան ամէն բանէն առաջ զԿստուած փնտռել և թու առաջին ու զԼիսաւոր գործդ աւնոր ծառայելն ընելն է. և անկէ ետեւ ամէն մտացած բաները շխտակ վախճանին պիտի հասնին:

6,000 հոգիէն աւելի սպաննեցին, ու Գաղղիայի ուրիշ կողմերն ալ 30,000 հոգիէն աւելի ջարդեցին, որուն համար Եստուծոյ ընդհանուր շնորհակալութեան տօն մը կատարել հրամայեց Պապը (-): Որչափ փոխուած է հիմա Գաղղիայի մէջ բաներուն վիճակը:

Օրէ օր տեղեկագիրներ կը տրուէր աս ժողովրդին՝ զանազան երկիրներուն կրօնական վիճակին վրայով, և ճառեր կը կարդացուէր՝ կրօնական զանազան կարեւոր նիւթոց վրայ:

Հետեւեալ քաղաքները՝ զանազան երկիրներու մէջ Եւտարանին տարածման համար ինչեր ըլլալիք ցուցնելու մտօք յառաջ բերուած են:

ԻՌԼԱՆՏԱ

Պատ. Տալաս բաւ որ՝ Եւտարսիս մէջ յոյսին ամենէն մեծ նշաններէն մէկը՝ Իռլանտայի մէջ եղած փոփոխութիւնն է: Եսիկայ սկսեց սովէն առաջ. բայց Եստուած սովն ու մահը գործածեց անիկայ հասունցնելու: Եւտարանը՝ Հռոմէականութեան դէմը բերուած է, ու հարկաւոր է անոնք դէմէ դէմ զինել ժողովուրդին առջևը. որ եւ թէ ասանկ չըլլուի, ռամիկները պիտի երեւակայեն թէ՛ ճշմարտութեան մէջ են իրենք: Իրօթեւթանութիւնը՝ հիմա յարձակողական միջոց ձեռք առած է, և Հռոմ պաշտպանողական կը բռնէ: Եւտարսիս տեղերին փոխեցին: Իրաց վիճակը ասանկ փոխուիլը՝ միջինաւոր մանր տետրակներով եղաւ, որոնց ամէն մէկը մշակել զանազան խորհրդածութիւն կը պարունակէ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հատերուն ծանօթ է որ երկար ատենէ ի վեր անհաւատութեան կամ բանասիրութեան (Rationalism) ոգի մը տիրած էր աս երկրին մէջ: Հիմա շատ յաջող փոփոխութիւն մը ըլլալու վրայ է: Տօթթըր Քրուսմաքեր բաւ որ՝ Համալսարանները հիմա առաջին կարգի վկայ են ճշմարտութեան. միայն քանի մը հատ կան՝ որոնց մէջ դեռ բանավարութիւնը կը տիրէ: Հայեցողական փիլիսոփայութիւնը իր ոսկեղէն դարը անցուց. ճշմարտութիւնը նորէն փնտռուիլ սկսաւ ուսումնական միջոցով: Երբեք տասարդ աստուածաբաններուն երեք մասին երկուքը Եկեղեցին կը մանկն հաստատ հաւատք ունենալով: Եկեղեցիներուն այցելութիւնը ընդին ու զանազան հովուական ժողովները հաւատքին ուժ տուին: Տարբերակաւ կողմէն ըսուած լրագիրը աս տարի բանավարութիւնը ձգեց, Քրիստոսի խաչին յարելով. և Եւտարանին կողմէն եղած հասարակութեան օգտակար հրատարակութիւնները՝ զարմանալի կերպով շատնալու ետեւէն: Հազարաւոր ժողովներ կ'ըլլաւ մեր երկրին մէջ, և փափաքել խնդիր անմահ հոգիներուն փրկուիլն է: Եւ միջոցներով ժողովուրդը պիտի ճշմարտութեան հասնի թէ որ Եստուծոյ Սուրբ Հոգին անոնց վրայ շնչէ:

ԱՄԵՐԻԿԱ

Եւ մեծ ու զարգացման մէջ եղող երկրին նկատմամբ Տօթթըր Պէյքընը Եստ. որ՝ 1850ին արձանագրութիւնը կարեւոր իրողութիւններ երևան հանեց: Եստուածային պաշտամանը նուիրալ շէնքերուն թիւը 38,183 էր, որոնց մէջ կ'առնէ 14,270,139 ունիւզիրներ՝ որ աս ալ բոլոր երկրին բազմամարդութեանը կէսէն շատ աւելի է: Եսիկէ զատ՝ Եւտարանը կը քարոզուի բազմաթիւ դպրոցներու մասնաւորաց տուններու հաստատման արձանագրութեան և մինչև անգամ անտառներու և արտերու մէջ:

Եւտարանը տարի Եստուածաշունչի Բնկերութիւնը տասնութիւն միլիոն օրինակ Սուրբ Գիրք տարածեց. Կրօնական գրոց հրատարակութեան Բնկերութիւնը 1300 գրքածախ չընկ բարողէն ընդ ռանի, և անցեալ տարի 526,000 թալէրի (միլիոնուկէս զուգուշէն աւելի) գիրք ծախեց: Բնկերութիւններ կան Կիրակիին սուրբ պահուելուն հոգ տանելու, Գինեհատութեան, Գերիներուն ազատութեան վերաբերեալ, Բնիկ երկրացւոց և Օտար աղաղակ Բարոջութեան համար, և և և:

Բոլոր բնկերութիւններուն ընդունած ստակներուն վերջին ընդհանուր հաշիւը՝ 3,053,535 թալէր եղած էր:

ԳԱՂՂԻԱ

Պատ. Փարփաթ՝ Գաղղիայի կրօնական վիճակին վրայ մէկ խիստ հաճոյա-

կան տեղեկագիր մը կարգադրէն ետեւ, հետեւեալ աղբուր խօսքերը ժողովականներուն ըսաւ: Եւ հիմա եղբայրներ, որ և իցէ անուամբ և յարանուանութենէ՛ կլանք Եստուծոյ առջևը, և Յիսուսի Քրիստոսի Բնդհանուր Եկեղեցիին առջին՝ որ հոս ներկայացած է, հոգիով միանանք, և մէկ սուրբ ուխտի մը մոնանք մեր Եստուծոյն և մեր երկրին սիրովը. և որովհետեւ 1572ին Օգոստոսին աս քաղաքը, ինչպէս նաև բոլոր մեր սիրելի գաւառները՝ որ աս օրուան օրս աւանկ խաղաղութիւնով կ'ընդունի մեզ, հակառակորդը փորձ փորձեց մեր փառաւոր վերանորոգութիւնը կործանելու ամենասուղիակի կոտորածով մը՝ որուն նմանը պատմութեան մէջ յիշուած չկայ — աս 1855ին Օգոստոս ամիսէն՝ և աս յիշատակաց արժանի ժողովքէն սկսեալ՝ երթանք մեր երկրին ամէն կողմերը, մեր ժողովուրդը կանչելու Եստուծոյ կողմէն սեղանը՝ որ զինքը սպաննողներուն համար աղօթք բոաւ, ինչպէս նաև իր աշակերտացը համար ալ, և աշխարհս ալ պիտի գիտնայ թէ՛ Իրօթեւթանութիւնը մտածմունքն ու զգացումները, Յիսուսի Քրիստոսի խօսքերն ու զգացումներն են:

Եսիկէ ետեւ հետեւեալ ցուցակը կարգացուցաւ:

Գաղղիայի մէջ գտնուած գիւտերը Իրօթեւթանի յարանուանութիւններուն	
Ժողովարանները	1,070
Հովիւները	862
Եկեղեցւոյ անդամները	2,004,599
Կիրակի օրուան դպրոցները	266
Եստուածաբանական Դպրոցները	2

Գաղղիայի նկատմամբ Պատ. Վալիւեամ Սոմոտ ետեւէն աս ծանօթութիւնները տուաւ: Եւտարանը վարձու տարուանք մէջ աս երկիրը իրար յաջորդող բոլոր կառավարութիւնները՝ Եղբայր Ժողովքը՝ Եստուծոյ Եկեղեցիները՝ Պապին, Լուի Ֆիլիպին ու Կաթոլիկոս Երրորդը՝ ասոնք ամէն ալ կրօնքի ազատութիւն հրատարակեցին. թող ուրեմն Գաղղիան համարձակ գործադրէ՛ ինչ բաներ որ իր օրէնքները թող տրուելու կ'ընեն իրեն. թող Եւտարանը ընդհանուրին ականջը հասնի, և աս երկիրը Եստուծոյ կողմը պիտի վաստակուի:

Իր լեզուն աշխարհի մէջ տարածուած էր. և աս բանն ալ ըստ մեծի մասին Վերանորոգութեան արգիւնքն էր. ու հալածանքը անոնք ցրուելով, Գաղղիայէն լեզուն անով ալ դուրսերը տարածուեցաւ: Մինչև որ շատ երկիրներու մէջ Եւտարանին դուռ մը բացուեցաւ աս կերպով: Իր գրականութիւնը՝ ճշմարիտ է որ միշտ Քրիստոնէական չէր, բայց Հռոմի աւելի սաստիկ հարուածներ տուաւ. բան որչափ որ Իրօթեւթանութիւնը ընաւ տուած էր. ուրովհետեւ ան տեսակ վիճաբանութիւններու չէն մոնքեր Քրիստոնէաները: Սիւթէ կայ աս օրուան օրս հասարակութեան ընդունելի մէկ մատենագիր մը, որ ամէն ջանք ըրած չըլլաւ Պապականութիւնը քայքայելու: Եւտարանը և հասարակութեան ամենէն հաճելի օրագիրները Հռոմի դէմ են — Տէպա, Սէլա, Բէթա, և Պապականութիւնը Ինքիւնը՝ լրագրէն աւելի աղէկ ծառայութիւն ընող մը չունի իրեն: Պատ. Վատիկէ՛ որ Պապականութեան և Եստուծոյ եղբայր Եկեղեցիներուն վրայով ուրախալից պատմութիւն մը ըրաւ. որ Կանթի հռչակաւոր իրողութեանը ետ անուններուն պատճառով այնքան կորուստ կրած էր: Յիսուս տարի առաջ եղած չորս հինգ տական ժողովարան կայ, ու քսան հատ ալ չ'ըլլաւ ու Եւտարանիչ: Կիրակի օրուան դպրոցները հաստատուած են, և ճշմարտութիւնը տարածուելու ետեւէն: Եւ գործը (բաւ ինքը) Հռոմէականներուն մէջ է, որոնք համակրութիւնը օրէ օր աւելնալու վրայ է մեր կրօնական ազատութեանը վրայ արգելքներ դրուելէն ետեւ: Իրօթեւթանի նման համալիր խօսքը, կը գործածուի տակաւին առաջի վկայական մը ունենալ է: Թուրք քաղաքին մէջ տարած է և Պապականութիւնը և Հռոմէական իրենց Եկեղեցիները, ու Եւտարանը ընդունելին աս տարուան մէջ. նաև ինչ մըն ալ երկտասարները զղումներով ձգեցին քահանայներուն զոտմանը:

Եւ ճշմարտութեան նշը՝ մը իրենց հասած ըլլալով: Ժողովուրդին կողմէն և զԵստուծութիւն մը չկայ. ամէն տուն բաց թողնուիլ պայցելութիւն ընողները կ'աղօթք ընէ հոն բնակողները:

Եւտարանի մը համառօտ տեղեկութիւն տալով՝ մեր յաջորդ թերթին ալ կը յաւանք շարունակել աս հաճախ ժողովքին պատմութիւնը: Ստանդարտային կը ընենք մեր արգելքները՝ որոնք առջին ան կարգադրութիւնը՝ որ Եւտարանական Սիւրբ Եստուծոյ Տաճարանի ճիւղին համար ընդ որ քանի մը ամիս առաջ Բնդհանուր Եկեղեցի, և որուն Կախապաշտութեան Տեղութեան կողմէն հաստատանի Կեսպան Վսեմապատի Եստուծոյ Օպիլէն տէ Կայլէթ: Եստուծոյ տեսնուի որ աս Սիւրբանութեան մէջ նպատակը՝ բոլոր ճշմարիտ Եւտարանական Քրիստոնէաներուն մէջ սրտի և ջանքի կատարեալ միութիւն մը ծաւալել է:

ԿԱՆՈՒՌ

ԱՌԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՍԻՒՐԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԱՆԱՆԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

1. Թէ՛ Տաճարանի մէջ հիմա հաստատուի Եւտարանական Սիւրբանութեան ճիւղ մը՝ որ պարունակէ աս Տեղութեան մէջ գտնուած ան ամէն Քրիստոնէաները, որոնք կ'ուզեն աս Սիւրբանութեան անդամ ըլլալ:

2. Թէ՛ աս ճիւղը պիտի ընդունի իր անդամներուն թուոյն մէջ բոլոր Քրիստոնէաները, որոնք ուզելով եղբայրական սիրով ապրիլ՝ պատրաստ են միանալ անոր հետ Սուրբ Գրքը համաձայն իրենց հաւատքը գաւառելով մեր Փրկիչ Եստուծոյ վրայ. այսինքն՝ առ Հայրն Եստուած՝ որ անոնք սիրեց, և իր Բնդհանուր հաւատալով՝ ճիշտ շնորհով արգարացուց զանոնք. առ Որդին՝ որ Փրկիչ բանքը իր բաւարար պատահարով և առ Սուրբ Հոգին՝ որ հեղեղեց նորոգութեանն ու սրբութեանն: Մի միայն Եստուած օրհնէ և օգնէ անոնք, որոնք փառքին համար իր փափաքին իրենց կեանքը նուիրել:

3. Թէ՛ ու իցէ մէկը, թէ՛ այր և թէ՛ կին, եթէ կ'ընդունի աս Սիւրբանութեան հաւանութիւնը, աս ճիւղին անդամ եղող եկեղեցականի մը ու աշխարհականի մը ձեռքով առաջարկելով՝ աս Սիւրբանութեան անդամ կ'ընայ ըլլալ:

4. Թէ՛ աս ճիւղը Տաճարանի Կայսերութեան զխաւոր քաղաքներուն մէջ մասնաժողովներ կ'ազմելու պիտի ջանայ, և իւրաքանչիւր անդամ իր գտնուած տեղին ժողովականի միջոցով պիտի ընդունուի:

5. Թէ՛ մասնաժողովները, գոնէ տարին անգամ մը բուն իրենց գլուխներով ժողովք մը գումարելու են՝ բոլոր անդամներով մէկտեղ. ուր որ այս Սիւրբանութեան անդամ չէ՛ ղողներն ալ կ'ընան ներկայ գտնուիլ:

6. Թէ՛ բոլոր մասնաժողովները, թէ՛ որ Զարաւոր ըլլայ, տարին հեղ մը Բնդհանուր ժողովք պիտի ընեն. և թէ՛ նոյն ատենը ու նոյն տեղը ուրիշ ժողովք մըն ալ պիտի գումարուի, թէ՛ որ կարելի է, Տաճարանի և Յիսուսական զանազան կողմերը աս Սիւրբանութեան անդամ եղողներէն ընդհանրապէս, ու նաև թէ՛ հասարակաց ժողովք մըն ալ պիտի ըլլայ նոյն ատենը բաց ըլլալով որ ներկայ գտնուին հոն ան ամէն մարդիկ, որոնք որ աս Սիւրբանութեան քաղաքի են:

7. Թէ՛ Կոստանդնուպոլսոյ ժողովական թերթիկը ըլլալ որոշուած է. աս նպատակով որ ուրիշ ժողովականներուն և Սիւրբանութեան արտաքին ճիւղերուն հետ հաղորդակցութիւն ընէ. և աս թղթակցութիւններէն քաղաքներ իւրեւրի աս Տեղութեան մէջ ամէն ժողովականներուն:

8. Թէ՛ իւրաքանչիւր ժողովական թղթակցութեան կեդրոնական ժողովականի պիտի տայ իր գործողութիւններուն տարեկան տեղեկագիրը:

9. Թէ՛ բոլոր աս Սիւրբանութեան անդամները անոր ծախքերը վճարելու համար օգնութիւն ընելու պիտի հրաւիրուին. և աս նպատակաւ՝ Պօլսոյ, ու այլ և այլ զխաւոր քաղաքներ, ուր որ աս Սիւրբանութիւնը հաստատուած է:

ստակ պիտի գումարուի:

10. Թէ՛ գալ Բնդհանուր Ժողովքին ատենը, աս հիմնական կանոնները կ'ընան փոխուիլ:

ԻՌԼԱՆՏԱ. Սիւրբ արգելքները՝ ցողներէն գոնէ շատերը գիտեն որ քանի մը տարիէ ի վեր բազմաթիւ գաղթականներ Իռլանտայէն Եւրոպա կ'երթան. և շատ հեղ ըսուած էր որ աս գաղթականներէն շատերը որ Պապականէն էին, թիչ մը ատեն Եւրոպա կ'ենալէն ետեւ Իրօթեւթանի եղան: Ուրախ ենք որ Իռլանտա տպուած թապալէթ անուն հասարակութեան ընդունելի լրագիրին հետեւալ վկայութիւնը ունենաւ անոր վրայ: Եւ լրագիրը կ'ըսէ. «Իռլանտան չէ թէ իր բազմամարդութիւնը կորսնցնելու վրայ է, բայց Եկեղեցի» ան ժողովուրդը շարունակ կը կորսնցնէ ուրիշ երկիրներու մէջ: Չէ թէ որ ստակապէս Իռլանտացիք անձամբ գաղթականութիւն կ'ընեն, այլ նաև հոգեւորապէս ալ կը գաղթեն»:

Եւ բանը նաև ճշմարիտ է իրենց բնիկ երկրին մէջ մնացողներուն համար ալ: Սոտերս թուումի վիճակէն բարի լուրեր անոնցով ուրախացանք, որ աս տեղը ատենօք Իռլանտային խաւար մէկ կողմէն էր: Եւտարանը շարունակ յառաջ կ'երթայ հոն. և քարոզութեան գործը Եստուծոյ ընդունելի ըլլալով՝ օրնութիւն ընդունած է: Թուումի Իրօթեւթանի Եկեղեցական պաշտօնական տեղեկագիրէն կը հասկնանք որ՝ մօտեքս իր ըրած պաշտօնի միջոցը Գեր. Եկեղեցականը հինգ նորաշէն եկեղեցւոյ տեսանագրութեան նաւակատար կատարեց, և վեցերորդ մըն ալ շինուելու վրայ է: Հինգ տեղ եկեղեցւոյ անդամ ընդունեց, ուր տասնութ ժողովարար տեղերէ անձինք ներկայացած էին: Եկեղեցին ընդունուած անձանց գումարը 376 հոգի էր, որոնցմէ 305ը Հռոմէականութենէ դարձած էին: Եւսայսքան յառաջագիւմութիւն կայ Իռլանտայի մէջ:

ՉԻԼԱՍՏԱՆ. Հօնկ-Բոնիկ Եկեղեցին 13 հոգի մկրտուեցան և ընդունուեցան 1854 տարւոյն մէջ: Եւտարանը յաջորդ գործին նկատմամբ՝ Քարոզչներուն նոյն տարուան տեղեկագրութեան մէջ հետեւեալ գրուած է. «Կիրակի օրը Կեկտեմբեր 17՝ Չինացւոցմէ դարձողներէն 25 հոգի մկրտուեցան ու Քրիստոնէ եկեղեցւոյն մէջ ընդունուեցան. և անոնց ամենուն նկատմամբ ալ գոհ ըլլալու չափ պաշտոյցներ ունինք՝ որ խաւարէն լոյսի դարձած են և Ստանային իշխանութենէն՝ Եստուծոյ: Եստուծոյ 14 հոգին Քոլումբուս կողմէն բնակիչներէն են: Եւ կողմէն՝ որ Եստուծոյն գաւառած է մոյն մը լայն նեղուցով մը, հիմա մեր աշխատութեան մասին քաջալերութիւն տուող տեղ մըն է: Ուրիշ անգամ մկրտած Չինացիներն են՝ երկու հոգի Քոլումբուս կողմէն: Եստուծոյ աղեցողութիւնովը իրենց դրացիներէն շատերը փափաքեցան որ Եւտարանը կանոնաւոր կերպով իրենց քարոզուի. և աս երկու Քրիստոնէայ մարդիկ՝ եկեղեցւոյ ուրիշ անդամներու օգնութեամբ, շուտով հին տան մը պէտք եղած նորոգութիւններ ընելով՝ անոր մէջ մեծ սենեակը պզտիկ մատուռ մը ըրին: Հոկտեմբերի 24ին նաւակատար կատարեցին՝ Եստուածային պաշտօն մատուցանելու համար առաջին անգամ բանալով աս մատուռը. և ան ժամանակէն ի վեր, երկու բնիկ եղբայրներու օգնութիւնովը՝ որոնք չընկ գրեթե քարոզչի պէս կը գործածուին, ամէն շաբթու իրեք անգամ պաշտօն ունեցանք: Բնդհանրապէս լեցուն է ջերմութեան օգնութեան ընդունելու ընդ ունիւթիւնը՝ որոնցմէ 14 հոգին, զեղին մեծ ալ հետը հաշուելով՝ որ 73 տարեկան պատկառելի անձ մըն է, և ասոր տղան ալ մէկ տեղ՝ արդէն հաճոյական պաշտոյց տուին Եստուծոյ արձան ըլլալուն: Ուրիշ տասնէն աւելի ալ կան Եւտարանին վարդապետութեանցը հետեւելու փափաք ունենալին հրապարակաւ յայտնող անձինք: Եստուծոյ ամենքն ալ արդէն կապալտութիւնը մէկ դի ձգեցին, և իրենց խղճին համոզմամբ Տեղութեան օրը սուրբ կը պահեն: . . . Եւ տարի Սարգիս սկիզբէն ի վեր 77 Չինացի մկրտեցին»:

(Շաբաթական թիւնք և վերջ . Տէ՛ս թիւ 19 .)

Կ Ո Մ ՏԱՆԴԻՆՈՒՊՕԼԻՍ